

per *DFa.*)

Orbar (variant *aorbar*), ant. ['privar de vista, encegar', en Lull: «està la vista espiritual *aorbada* dins poc espai de savieva, e sos térmens són grans en sa ignorància» (*Contempl.*, 124, 27), «-- l'enteniment és *orbat* per sobre voler --» (ib., 303, 18; també en 77, 29); Ausiàs Marc xcii.50; 'privar, despullar': «-- los qui són *orbats* de la virtuosa doctrina --» (text de 1457, *DAG.*); en el següent passatge del *Consolat* significa 'despullar-li a alguna cosa una part o un element i deixar-la inutilitzable': «Senyor de nau o leny qui pendrà o farà dos senyals, gayatells (=boies) o rases, de ancores d'alguna nau o leny qui prop d'ell starà ormeiat, si aquelles ancores se perden aquel senyor d'aquella nau qui haurà *orbades* aquelles ancores o fetes *orbar*, és tengut de esmenar» (cap. 246, ed. Moliné, p. 123b; cf. el ms. del S. xiv duu aquí *exorbar* i *aorbar*); fr. ant. *aorber*, oc. *orbar*, sic. *annurvari*, calab. *annorbari*; Pirandello va usar *anurbari* «accetare» (*Liola, Mangò Te. Sic.*, 1961, p. 367).

Eixorbar 'treure els ulls, llevar la vista', 'privar de la vista', fig. 'encegar, enlluernar' [*VidesR.*: «una de les sagetes ferí lo rey en l'uyl tant fort que l'*exorbà*» (P190v2, V577 in oculo percussit); Lull: «[molts hòmens són qui] altra fe creen, e cluquen e *exorben* los ulls entellectuals» (*Contempl.*, 240, 15); *ax-* en GCervera 524; Muntaner: «-- con [=quan] ne preniem negun [=presoners], los tollien los punys e els *eixorbaven*» (*Cròn.*, cap. 118, ed. Barc., iv, 7.9); Reixac «-- axí *axorbats* de pecats --» (*Questa*, 116.28, orig. 30 fr. «si essorbé de péchién»); *Curial*: «--*Camar.* -- car siats certa que yo no reebre consell que la vida-m pusa alongar. —*Fàtima.* Ay, filla mia! E no-m vulles *exorbar* de la tua vista. Hages mercé de mi!» (*NCL.* III, 135.7); *Spill*: «*Dona* trencada / -- / Gran mana dora, / Tot ho sab dir: / No vol cosir / Car prest *exorba*» (v. 4257); Ausiàs Marc: «si béls morduts [d'Amor] no passen tal cuyçor / perden lo seny e les vistes *exorben*» (*DAG.*); en el següent passatge d'un autor del S. xv té el sentit de 'pertorbar': «-- quant alguna cosa *exorbe* lo coratge, ell trastorna a regardar la orda de sos officis» (*DAG.*); en temps moderns fou usat, com a mot literari, pel mall. MÀguiló en la seva poesia (ex. en *AlcM*), d'un llatí **EXORBARE* id.,⁷ com el fr. ant. *essorber*, oc. *eisorbar*; avui continua en la forma *xorbar* 'destruir l'ull d'un cep o d'una altra planta perquè no brosti' (Moll, *AORBB* II, 1929, 31; localitzat per *AlcM* a Valls, Alt Camp); veg. a més *xorbell* (infra). *Eixorbat*, *-ada*, 'cec, encegat' [S. xiv, *Facet*; Serra-Amer: «O ànima mia, bé est *exorbada*: e no per què jaus axí per ta gran culpa embolcada en tenebres...?» (*DAG.*); «-- ab la redonesa del gran ull *exorbat*, la mort a mos ulls presentada --» (FAlegre, *DAG.*)]⁸ *Eixorbament* [S. xv]. *Eixorbell* 'enlluernament, ofuscació': «Cella mateixa veu, qui la por dura / me tolgué d'aquell sobtós *axorbell* / de rahonar encara'm més en cura» (AFebrer, Par. xxvi, 20, on tradueix l'it. *abbarbaglio* de l'original), mot que continua en l'adj. mall. *xorbell*, *-ella* «tort o bisco» *DFgra.*, 'tort, guerxo' (*DAmen.*), 'dèbil o espatllat de la vista'

(*AlcM*), que dóna a més les locs. *fer xorbella* 'fer ullons, mirar amb els ulls mig clucs' (localitzat a Campos), *mirar a la xorbella* 'mirar amb la vista escampada, sense fixar-la' (a Pollença); i, sense la terminació diminutiva, el *DAG.* ja troba *xorba* en el S. xv.

Eixorba-rates: planta pròpia a Mall. i Men., de la qual n'hi ha dues espècies, *eixorba-rates blanc*, *Teucrium narum subspinosum*, dit també popularment *coixi d'agulles*, i *eixorba-rates negre*, *Astragalus balearicus*, conegut també amb els noms pop. de *gatovell* (Mall.), *socarrella* (Men.); veg. *AlcM*; Masclans, *Els noms Plan.*, 1981, p. 94, i Font i Quer, *Plant. Med.* (Barcelona 1962), p. 647.

¹ Es troba *orbis lumine* en Ov., *Met.* 3, 518, *orbitas luminis* «perdua d'un ull» en Plini 7, 124, *orba* 'cega' en Apul., *Met.* 5, 9; en les glosses «*orbis*: πηρός, ὀφθαλμός, τυφλός» (II, 139, 39), «-- De *orbis* = caecus» (CGL VII, 30), vid. Roensch, *Beitr.* II, 37, i Ernout-M.; FEW VII, 391-92, REW, 6086; segons Bartoli (VJb. XII i 716) a Itàlia *orbis* irradia des del Migdia on s'havia creat per imitació de πηρός «privo» > «cieco» i en temps de Dant lluitava encara (Inf. xv, 67; Purg. XIII, 67, 102) amb *cieco*, que ja estava reaccionant des del N. dels Apenins; *orbis* 'cec' ja devia ser en ús en llatí vulgar d'Espanya atès que St. Isidor s'esforça a ensenyar la diferència que feia la llengua clàssica entre ORBUS i CAECUS: «inter *caecum* et *orbis* discrimen est, quod *orbis* est qui filios amittit; *caecus* qui oculos perdit». — ² Lluís Revest, *Libre de Ordinacions de la vila de Castelló de la Plana* (Castelló 1957), p. 60. — ³ Fred Ebner, que va fer enquestes en 62 pobles del domini català pel seu estudi sobre *cec* i *llusc*, ens informa que en cap lloc coneixien *orb* en sentit de 'cec', i només en accepcions secundàries en alguns punts (*EstRaramon* XIII, 137), a les quals ens referirem infra. — ⁴ Coromines en *Jardins de Sant Pol* (ms. 89) parla d'*orb* amb el sentit de «peix de les grans profunditats que té unes dents com serres que tallen el cordill»; es tracta de peixos que són cecs en realitat. — ⁵ *DAG.* dóna *orbada*, eina agrícola, a base del següent passatge de la Tarifa dels ferrers d'Oristany (Sàsser), de 1597: «Item la *orbada* se paga a rahó de cinch sous la lliura... It. per calçar una *orbada*, ferro del mestre...»; el mateix diccionari s. v. *arbada* dóna d'un doc. d'Alguer de 1634: «Item per les *arbades* ben fetas y aseradas a sis sous la liura», amb la nota que surt «entre instruments agrícoles»; *AlcM*, s. v. *albada* identifica aquestes formes amb alguerès *albada* 'rella', *orbada* en campid., logud. *al-*, *ar-*, nuorès *arbata*; es tracta, doncs, d'un mot de Sardenya; veg. allí les diverses teories sobre la seva etimologia. — ⁶ Cf. a més *orbilla* 'ceguera de les cabres' (*DAG.*, localitzat a l'Alt Llobregat). — ⁷ També es troben rastres de *adorbar* (*asorbar*) de AD-ORB-ARE: «éls trobaren Elimam, encantador, lo qual avia *asorbat* Sent Paul entró a cert temps» (P123v2, n. 102: *adorbat* B, *lumine oculorum* privaverat V), on el sentit és 'enlluernat, seduït intel·lectualment'. — ⁸ Notem a més *xorba* f.